

În perioada copilăriei mele, cu excepția anilor cand Basarabia a fost ocupată de ruși, nu exista nicio deosebire între modul de viață de o parte și de alta a Prutului.

Interviu cu profesorul universitar Ioan Caproșu

Ioan Caproșu, Leningrad, 11.09.1973

1. Stimate domnule profesor Caproșu, cunoaștem că sunteți originar din comuna Mitoc, județul Dorohoi. Este evident că „mica patrie” și-a lăsat amprenta asupra dezvoltării omului de știință Ioan Caproșu. Care sunt amintirile Dvs. despre perioada petrecută acolo?

1. Sunt născut, într-adevăr, în satul și comuna Mitoc din fostul județ Dorohoi (1934), părinții, Vasile și Maria Caproșu, fiind agricultori din aceeași localitate, ca și bunicii mei. Firește că mă simt legat de satul natal, care, din păcate, nu mai este cel din copilăria mea, din moment ce mai mult de jumătate din el a fost demolat în urma construirii barajului de la Stâncă-Costești și a întinderii lacului de acumulare până în această zonă.

2. Ce rol au jucat părinții și profesorii în formarea Dvs. profesională? Astăzi se vorbește foarte mult despre legătura dintre generații și transferul de experiențe. Ce părere aveți despre conexiunea între generații?

2. La vremea aceea, școala din sat avea șapte clase primare, pe care părinții mei le-au absolvit, rămânând atașați de ea, fapt pentru care, în anul 1947, în ciuda greutăților materiale din epocă, m-au înscris la Gimnaziul Unic Săveni, județul Botoșani, pe care aveam să-l termin prin promovarea examenului de capacitate în vara anului 1950. În toamna aceluiași an, am intrat prin examen de admitere la Școala Pedagogică de Băieți din Șendriceni-Dorohoi (jud. Botoșani), care avea, în acea perioadă, un corp profesoral de elită, compus din cadre didactice provenite de la reputeate licee din zonă sau de la universitățile din Iași și Cernăuți.

Dacă în perioada gimnazială părinții au avut un rol fundamental în formarea și întreținerea mea școlară (au fost nevoiți să-și vândă plugul pentru a plăti taxa de intrare în gimnaziu), atunci în perioada școlarizării șendricenene, deși efortul material al părinților nu a încetat, rolul profesorilor de elită în formarea profesională și morală a elevilor a fost hotărâtor și memorabil. În acea perioadă, conexiunea între generații era funcțională în cazul școlii pedagogice, datorită specificului acestei școli (pregătirea de cadre didactice pentru învățământul primar).

3. În copilărie, fiind pe malul Prutului, ați avut posibilitatea să aveți contacte cu locuitorii din Basarabia. Cum ați putea caracteriza acea parte a României care, în 1940-1941 și după 1944, a fost ocupată de URSS? Ce relații mențineau oamenii de pe cele două maluri ale Prutului?

3. În perioada copilăriei mele, cu excepția anilor când Basarabia a fost ocupată de ruși, nu exista nicio deosebire între modul de viață de o parte și de alta a Prutului. Pe malul stâng al râului, în exteriorul unui cot mare al acestuia, vizavi de satul natal Mitoc, se aflau satele Bogdănești, Bezede, Lopatnic și Vișoara, cu podurile respective permanente, așa încât circulația era continuă dintr-o parte în alta a râului. Întrucât părinții mei aveau prieteni și rude dincolo de Prut, ei treceau

Cu scriitorul Mircea Axinte-Boldeanu, Paris, Notre Dame, 17 iulie 1983

în mod curent din dreapta în stânga râului, după cum cei de dincolo veneau în sens invers. Din această cauză, eu am călătorit foarte des în stânga Prutului, unde am rămas, în perioade mai scurte sau mai lungi, la colegii mei de acolo. Mai ales în timpul sărbătorilor, aceste treceri luau amploare datorită petrecerilor, care, de regulă, se prelungeau, spre bucuria copiilor, care, astfel, ajungeau să cunoască bine tot satul și să lege multe prietenii, ce se cimentau în special vara, când tot tineretul venea la scăldat pe ambele maluri ale râului. (În 1990, când am trecut Prutul cu o însărcinare oficială, am vrut să-mi revăd câțiva prieteni din satul Vișoara, dar n-am aflat decât unul singur, cei mai mulți dispărând demult din sat în urma deportărilor sovietice – pe care le-am putut vedea și auzi,

la vremea respectivă, de pe dealul din satul meu.) După 1945, când a început să se pună sârma ghimpată pe malul stâng al Prutului, orice comunicație între cele două maluri ale râului a fost interzisă.

4. Cum ați ajuns student la Istorie și care sunt cele mai plăcute amintiri din studenție?

4. Înscris la Facultatea de Istorie-Filologie, care avea secții de istorie, de filologie și de istorie-filologie, am ajuns, din întâmplare (prin mâna secretarei), la ultima secție, unde am rămas, ca urmare a prețuirii mele din perioada studiilor medii pentru limba română. Spre satisfacția mea, am avut noroc de unii dascăli eminenți ai domeniului, precum Alexandru Dima, Dumitru Gafițeanu, Constantin Ciopraga ș.a. Pentru cea de a doua disciplină a secției – istoria – au rămas memorabile excursiile și vizitele anuale la monumentele istorice și la șantierele arheologice, unde eram călăuziți, în permanență, cu toată competența, de cei mai prețuiți profesori ai facultății (Constantin Cihodaru, Vasile Neamțu, Mircea Petrescu-Dâmboviță ș.a.).

Cu Dennis Deletetant (Londra) și Valeriu Dobrinescu (Iași), Mănăstirea Sucevița, septembrie 1983

5. Cu cine dintre colegii de facultate ați păstrat relații de prietenie după absolvire?

5. Dintre foarte numeroșii colegi de facultate, răspândiți, după absolvirea acesteia, în toată țara, am menținut și amplificat apoi relațiile de prietenie în special cu colegii din preajmă, cu care am putut colabora în domeniul de care eu însumi m-am atașat în cadrul Institutului de Istorie din Iași. Cu Nistor Ciocan, de pildă, am lucrat, cu folos, ani în șir la editarea unor volume din colecția națională de izvoare diplomatice *Documenta Romaniae Historica*, am lucrat apoi cu colegul de institut Dumitru Șandru și, în special, cu Alexandru Zub, care și-a reluat activitatea de valorificare a cercetării sale științifice în *Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol din Iași”*, pe care îl coordonam în acea vreme.

Cu Alexandru Zub pe terasa Institutului de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași, 25 februarie 1973

Cu scriitorul Mircea Axinte-Boldeanu pe malul Senei, Paris, 10 aprilie 1984

A fost o perioadă foarte fructuoasă pentru periodicul ieșean, dar și pentru activitatea științifică a viitorului mare istoric Alexandru Zub.

6. Am vrea să ne spunei mai mult despre cazul Al. Zub din 1957; știm că urma să vorbești și Dvs. la Putna. Ce s-a întâmplat și cum vedeți acest caz din perspectiva zilei de astăzi? Cum au fost și sunt relațiile Dvs. cu dl Alexandru Zub?

6. Despre istoricul Alexandru Zub s-a scris mult, dar nu îndeajuns. Am fost coleg (era cu un an înaintea mea) la Școala Normală de Băieți de la Șendriceni, unde am devenit prieteni; era cel mai bun elev din școală, după cum avea să fie și cel mai bun student al Facultății de Istorie-Filologie de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Despre perioada sa de reclusiune (1958-1964), au scris câte ceva unii colegi (Florin Pavlovici ș.a.), dar cred că ar trebui știute și unele lucruri de după acest interval, care l-au marcat imediat ce s-a întors la Iași, când se gândea la reîncadrarea sa la Institutul de Istorie. Unor foști colegi de facultate le-a fost frică să se întâlnească cu el, în timp ce alții i-au transmis că nu-l pot ajuta. Am discutat cu el despre asta o zi întreagă la mine acasă, unde l-am găzduit, el fiind, practic, epuizat fizic. După ce a mâncat și a dormit puțin, și-a revenit și a putut să bea și un pahar de fetească albă, relatându-mi îngrozitoarea sa perioadă de detenție de la Salcea și de la stufărișul din Delta Du-

nării. Seara a plecat spre Bacău, la colegul său Viorel Căpitanu, spre a se încadra, provizoriu, ca zilier pe șantierul arheologic condus de acesta. Abia după câteva luni, când s-a reîntors la Iași, a fost acceptat, provizoriu, ca bibliotecar

la Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” din Iași, unde și-a reluat activitatea de cercetare științifică, ce l-a readus repede la locul de frunte al ti-
nerei generații de istorici ieșeni.

7. Sunteți absolvent al Facultății de Istorie-Filologie. A fost utilă dubla specializare?

7. Da, în cazul meu a fost de mare folos dubla specializare, pentru că nu te poți apropia de textele vechi fără temeinice cunoștințe filologice. Mie mi-a plăcut însă filologia, încă din școală. De aceea m-am îndreptat spre această secție fără a ști ce voi face după absolvire. Întâmplarea a făcut să ajung în colectivul de istorie medievală de la Institutul de Istorie-Filologie al Filialei Iași a Academiei Române, unde primisem repartiția guvernamentală la absolvirea facultății. Cum tocmai se hotărâse la București, ca și colectivul de medievști de la Institutul ieșean să purceadă la editarea, după norme științifice noi, stabilite la București de Academie, a unui volum de documente medievale moldovenești, adică tomul I din *Documenta Romaniae Historica. Seria A. Moldova*, am intrat în colectivul editorial condus de prof. univ. dr. Constantin Cihodaru, șeful sectorului de istorie medievală, consacându-mă, ca și unii colegi de ai mei mai tineri, acestei dificile activități. Cercetând mai multe depozite arhivistice din țară și modul în care au fost publicate unele documente, m-am trezit provocat de complexitatea unei probleme de o anvergură excepțională, mai ales după ce am început a avea acces la fonduri arhivistice din străinătate, în special din spațiul est-slav (Rusia, Belarus, Ucraina, Polonia ș.a.), din sud-estul Europei (Grecia, Turcia, Bulgaria ș.a.) sau din Orientul Apropiat. Ajunge să mă refer, deocamdată, la fonduri arhivistice rusești din Moscova și Sankt Petersburg și din Kiev, pe care am început să le cercetez cu aproape o jumătate de veac în urmă, rămânând ca o investigație sistematică, întreprinsă în viitor, sub egida Academiei Române, să întregască fondul documentar medieval românesc în beneficiul

Cu Dennis Deletetant (Londra) la Maldom (Anglia), 22 iulie 1984

Cu Pavel Dmitriev, Chișinău, 22 septembrie 1974

unei cercetări istorice cuprinzătoare, așteptată de atâta vreme de istoriografia medievală românească.

8. V-ați dedicat viața cercetării istorice și, îndeosebi, publicării documentelor. De unde vine această dragoste pentru studiul și publicarea de documente și care dintre colecțiile la care ați lucrat sunt cele mai apropiate sufletului?

8. Deși am publicat mai multe colecții de izvoare medievale, cea mai importantă pentru istoriografia românească rămâne *Documenta Romaniae Historica*.

9. Știm că, pentru completarea colecțiilor de documente și publicarea acestora, ați efectuat o serie de vizite în perioada sovietică la Moscova și alte centre arhivistice din URSS. Ce amintiri aveți despre aceste călătorii?

9. Ca să evit un răspuns lung și complicat, pot să vă spun că aceste „amintiri” s-au concretizat, în parte, în cele zece volume publicate în colecția *Documenta Romaniae Historica. Seria A. Moldova*.

10. Ați avut o serie de întâlniri cu istorici din RSSM. Cu cine ați avut posibilitatea să vă întâlniți și care au fost impresiile? Cum s-au dezvoltat relațiile de colaborare cu istoricii din Moldova sovietică? Cu cine ați colaborat mai intens?

10. Am avut, într-adevăr, multe întâlniri (particulare sau oficiale) cu numeroși istorici din stânga Prutului la Moscova, la Iași sau în RSSM (Chișinău, Bălți, Orheiul Vechi, Tiraspol), începând din 1970.

Mulți dintre ei mi-au devenit buni prieteni și colaboratori prețioși. De o importanță fundamentală pentru istoriografia românească au fost informațiile și textele documentare ce mi-au parvenit prin regretații istorici Alexandru Moșanu, Pavel Dimitriu [Dimitriev] și Ion Hâncu. Un loc aparte în această privință îl ocupă academicianul Demir Dragnev. După 1990, colaborarea a fost permanentă și multiplă cu toți medievistii de dincolo de Prut.

11. Ați vizitat Republica Moldova după 1991. Care este părerea Dvs. privind schimbările survenite în această nouă structură statală creată?

11. Colaborarea mea cu colegii de peste Prut după 1991 a fost, din toate punctele de vedere, excelentă, datorită nivelului atins, între timp, de istoriografia basarabeană, care, spre cinstea promotorilor ei, a reușit repede să se debaraseze de balastul ideologic

și să orienteze cercetarea istorică pe făgașul realității documentare, interpretată cu consecvență în spirit critic. În această muncă anevoioasă, tinerii istorici din stânga Prutului au înregistrat continuu succese, făcând să dispară din istoriografia basarabeană discrepanțele de interpretare de dinainte de 1991. Prin editarea științifică a unor documente moldovenești moderne, întreaga istoriografie românească s-a îmbogățit cu noi temeuri documentare de primă importanță, atât de necesare în perspectiva unei viitoare cercetări istorice.

12. În același context, în 1990, când au venit primii studenți din Republica Moldova la studii în România, au făcut ei față cerințelor? Ar fi fost nevoie de o selecție mai riguroasă sau de alte acțiuni din partea statului român? Cum vi se pare că merg astăzi lucrurile pe acest segment?

12. În legătură cu venirea în România, în 1990, a primilor studenți din Republica Moldova, foarte puțini cunosc anvergura organizării acestei ample acțiuni la Chișinău și Iași. Întrucât am fost implicat direct în organizarea acestui transfer, consider că nu se poate trece peste importanța acordată de colegii de la Chișinău acestui fapt, astfel încât întreaga acțiune să se desfășoare normal. În ceea ce privește facultățile de istorie de la Chișinău și Iași, cei doi decani (Ioan Caproșu și Anatol Petrencu), au cumpănit timp de câteva zile selecția studenților basarabeni, astfel încât să fie aleși cei mai buni pentru a fi transferați la Iași. Că alegerea a fost cea potrivită o dovedește faptul că aproape toți au făcut, apoi, masteratul și doctoratul la Iași, devenind universitari la Chișinău, Bălți, Cahul și Iași. Toți sunt, azi, cercetători sau universitari binecunoscuți și apreciați în domeniile lor,

Pe malul Răutului, la Orheiul Vechi, 23.09.1974

Cu Pavel Dmitriev și Ion Hâncu (Chișinău) la Cetatea Neamțului, 1974

atât în Republica Moldova, cât și în România.

Pentru toate domeniile, parcursul românesc a început în gara Nicolina-Iași, unde a oprit trenul „studentesc”, venit de la Chișinău și însoțit de câțiva universitari de la Chișinău, în frunte cu regretatul profesor Ion Dumeniuc. De aici, transferați în alte garnituri, au plecat spre celelalte universități românești la care fuseseră repartizați. Celor rămași la facultățile din Iași li s-a organizat, de către corpul profesoral și studenții ieșeni, o primire specială, într-un cadru festiv, în Aula Magna a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Tot cu acest prilej, s-au pus bazele colaborării științifice între centrele universitare Iași și Chișinău, care continuă cu succes și astăzi.

13. Ați activat un timp la Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” din Iași, dar ați fost și profesor la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași. Unde considerați că a fost o activitate mai interesantă și mai bogată în evenimente – în calitate de cercetător sau de profesor?

13. Întrucât am predat cursuri universitare și în perioada în care aveam statut de cercetător științific și întrucât am continuat cercetarea științifică și în perioada mea de statut didactic, pentru mine cele două componente – didactică și științifică – nu pot constitui decât părți integratoare ale aceluiași sistem, racordat cunoașterii.

14. Știm că în perioada 1981-1983, în calitate de visiting professor, ați predat la Universitatea de Stat din Portland, Oregon (SUA) și, în 1983-1986, la universitățile din Londra și Cambridge (Anglia). Cum vi s-a părut experiența și de ce ați revenit în România, care, la acel moment, era dominată de un regim totalitar?

14. Iată o întrebare care mi-a fost pusă, în mod repetat, pe coasta Pacificului, cu foarte mulți ani în urmă și, apoi, în același mod, pe... malul Bahluului, deși, personal, nu m-am gândit niciodată la această posibilitate, în ciuda propunerilor ispititoare de a rămâne în Vest, ce mi s-au făcut.

Eu n-am plecat în SUA la cerere (cum se obișnuia pe atunci), ci din întâmplare: se perfectase între România și SUA un acord privitor la înființarea urgentă a șase lectorate. Întrucât, tocmai atunci, absolvisem un curs de limbă engleză la Universitatea „Al. Ioan Cuza”, am fost propus pentru acest post de Facultatea de Istorie, cu condiția ca în curs de o săptămână să fiu la post. Ceea ce mie, în condițiile birocrăției politice de atunci, mi se părea imposibil. Dar a fost posibil, chiar cu o condiție pusă de mine Ministerului Învățământului: să se întocmească actele și pentru venirea în SUA a soției mele (deși nu aveam copii), ceea ce s-a și întâmplat. După ce am predat, în condiții excelente, timp de doi ani cursuri la Universitatea de Stat din Portland, Oregon, am plecat, la solicitarea colegului Dennis Deletant, la Londra pentru lectoratul de acolo și cel de la Cambridge, unde am lucrat ca visiting professor timp de trei ani.

Reîntors la Iași, după bogata experiență din străinătate, mi-am reluat lucrul la vechile mele manuscrise spre a le da, treptat, la tipar.

La Institutul de Istorie „A.D. Xenopol”, Iași, 1974, cu Paul Miron (Germania), Alexandru Zub, Vasile Cristian, Elsa Lüders, Petrișor Cazacu (de la dreapta la stânga)

Cu decanul Tom Paulson de la Universitatea de Stat din Portland, Thunderbind Inn, Portland, Oregon, SUA, 8 septembrie 1982

Aeroportul Iași, 12 martie 1990, cu Victor Spinei, Ștefan S. Gorovei și Matei Cazacu (de la dreapta la stânga)

15. Aveți o relație de prietenie cu academicianul Victor Spinei, putem spune „de o viață”. Care este secretul unei astfel de relații colegiale și prietenești?

15. Da, prietenia mea foarte veche cu acad. Victor Spinei este foarte importantă pentru mine și nu numai. Relațiile noastre de prietenie sunt foarte vechi și au început în chip firesc pe tărâm științific. Pe când făceam „bucătărie” redacțională la periodicul științific al Institutului de Istorie și Arheologie, foarte tânărul cercetător pe atunci Victor Spinei mi-a adus spre publicare o lucrare, pe care, din curiozitate, am citit-o imediat. Mare mi-a fost bucuria când am văzut nivelul științific excepțional al lucrării, pe care am și dat-o imediat la publicat. Astfel a început o colaborare științifică, axată pe texte de specialitate, care continuă și azi, pentru că colegul Victor Spinei este un cercetător care scrie și citește nu numai pentru sine, ci și pentru alții, spre binele științei istorice în genere, pe care o slujește cu atâta devotament și competență. Fie că ne gândim la „Arheologia Moldovei” sau la numeroasele colecții pe care le îngrijește editorial și științific la București, Brăila, Suceava ș.a., care îmbogățesc continuu istoriografia românească, fie că nu uităm enormul travaliu științific pentru revigorarea publicațiilor Academiei, precum „Analele științifice” ale acesteia ș.a., sau pentru reluarea, la un nou nivel științific, a celebrei colecții de documente isto-

Ioan Caproșu, Sergiu Musteață, Iași, 26.02.2019

rice Hurmuzachi, sau, în sfârșit, pentru inițierea unei colecții similare, demult așteptate, „Basarabica”, acad. Victor Spinei rămâne mereu un savant de referință, căruia cultura românească îi este în permanență datoare.

Vă mulțumim pentru interviul acordat!

Iași, 26 februarie 2019

Sergiu MUSTEAȚĂ,

Ion GUMENĂI